
Üheskoos finantsvabadusse?

08. oktoober 2021

„Mitu väärtpaberit mahub ühele kontole?“, mäletan väikeinvestori küsimust Finantsinspeksioonile, kui vahetult enne eelmist kriisi pakuti avalikkusele ühe tuntud ettevõtte aktsiaid. Headel aegadel kaob lettidelt kõik, mida pakutakse. Suures ostujanus kipuvad aga riskid ununema.

Üks on asi investeerimismaailmas päris kindel - headele aegadele järgnevad halvad ajad. Head ajad annavad hoogu aruteludeks ka finantsvabaduse teemadel. Kui turud buumivad, siis on see alati nii olnud. Ei ole ka seekord teisiti. Uusi eksperte on veebikülgedel palju, nõuandeid on seinast sein.

Kes soovib restoranidest loobuda ja kodus süüa, kes tükk-tükilt endale indeksifondi osakuid soetada. Eks nad kõik ongi säästmisele suunatud või finantsharidusele hästi kaasa aitavad soovitud. Iseasi, kas nende suuniste järgimine toob kaasa ka lubatud finantsvabaduse.

Kriis on finantssektori proovikivi

Investeerimine on rahva seas täna tuntud. Sellele on kaasa aidanud uued ärimudelid. Väikeinvestoritel on rohkem võimalusi, näiteks ühisrahastus. Oma osa on investeringutes krüptovaradesse. Keskkonnanõuded mängivad kindlasti turge omajagu ümber ja tekitavad uut elevust. Kiire areng tehnoloogia-sektoris toob uusi investeeringuobjekte. Näeme investimisvaldkonnas ka innovatsiooni- üha enam tuleb turule lahendeid, et anda otsad kätte lõppinvestorile. Samuti otsitakse finantssektoris suuremat efektiivsust, mängides vahel välja ka senised vahendajad.

Finantssektori tugevus saab testitud tavapäraselt kriisiaegadel. Panganduses määrab kriisidest kogutud teave näiteks kasutatavad kapitalijuhtimise mudelid. Ühisrahastus veel kriise läbinud ei ole, see ärimudel on alles kujunemisjärgus ja lõpuni testimata. Kuivõrd esinduslikud need hinnanoteeringud on ja kuidas need ärimudelid peavad vastu finantskriisidele - sellele annab vastuse aeg.

Kuid paradigmade muutus esitab teisigi väljakutseid. Nagu hiljutine GameStop kaasus, mis tõi turul (hinna) usaldusväärsusele teised mõtted – uued ja tundmatud jõud, kes orkestreerivad hinna kujunemist ning suudavad sellega piire väga kaugele nihutada. Täiesti uue pöörde on võtnud ka rahaliste vahendite avalik kaasamine, millist pakkumist on investor täna valmis aktsepteerima pelgalt äriidee pinnalt, kus prospekti ei olegi muud kirjutada.

Kirglikul investeerimisel on ka oma varjuküljed

Kui headel aegadel ülearu kirglikult investeerimist populariseerida, on sellel ka oma varjukülg. Seda on ka enne nähtud, kuidas hulk ühe turutsükli tipus turule sisenevaid väikeinvestoreid saavad finantsvabaduse asemel päris kiiresti finantsidest vabaks. Suur osa nendest lahkub turult jäädavalt. Investeerimine on võimalus, millega kaasnevad riskid. Kui turul tegutsevad osapooled seda tunnistavad ja suhted toimivad täieliku teabe tingimustes, on hiljem ka pettumust palju vähem. Nende teemade rahumeelsem käsitus võiks olla pikemas perspektiivis jätkusuutlikum.

Kui arutleme jaeinvestori käitumise irratsionaalsuse üle, siis ega pensionisüsteem ise ka sellest patust päris puhas pole. Teise samba puhul on loodetud, et see aitab ka laiemalt investeerimiskultuuri tekitada. Kindlasti on ta ka seda teinud, kuid näiteks sissemaksete peatamine finantskriiside ajal on pigem olnud flirt selle sama irratsionaalsusega. Selliste peatamiste tulemusel ostame ainult tipust, kui hinnad on kallid ja peatame ostmise ajaks, kui hinnad on odavad. Eriti valusalt lõi see eelmise kriisi ajal. Regulaarsete maksete korral ei ole see pikaajalisel investeerimisel väga tark tegu, õigemini seab see ohtu kogu süsteemi mõttekuse. „Päevapoliitika“ ja riigi finantside nappus kriisi ajal on ühelt poolt mõistetav, aga kuidas see sobitub portfelli-halduse teooriasse?

Patuoinastamine ei too klienti tagasi

Me ei peaks pensionisüsteemist lahkujaid ka patuoinastama. Ei peaks nimetama rumalalateks neid, kes teise samba reformist saadud raha eest endale televiisori ostavad. Ja et mida suurema sa ostad, seda rumalam sa oled. (vaene televiisor, temast on pensionireformiga tehtud veel kõige suurem

patuoinas, ei tea, kas suudabki end kunagi enam rehabiliteerida). Väga lihtne on argumenteerida inimese rahakoti üle, kui sa ise oled kindlustatud.

Inimene ei pea ennast talle antud vabaduse juures halvasti tundma, sest see on tagajärg teistele otsustele. Tema säästetud mõnest sajast või tuhandest eurost tehakse vahel liiga suur „number“, kuna selle raha tarbimisse võtmine ei lähe justkui kokku pensionisäästmise teooriaga. Raha jagamist saab argumenteerida selliselt riigi (pensioni)rahakoti sügavuse vaatest, aga mitte kanda süüd inimesele. Midagi sarnast on hirmutamine, et kui sa oled kunagi kiirlaenu võtnud, siis sa pangast võib-olla enam laenu ei saa. Kui ikka oled kord alkoholiga liiale läinud, kas siis vesi polegi justkui enam sinu jaoks.

Patuoinastamisel ei ole head perspektiivi, see ei too kliente sinu juurde. Süsteemist väljumise põhjuseid võib olla inimestel erinevaid, kuid see võib viidata ka koguja nõrgale seotusele, „omaosaluse“ tunde puudumisele. Finantsvahendajate jõud tuleks eelkõige suunata sinna, et teenuse osutaja, toote enda ja kliendi vahel tekiks parem side. Pikemas perspektiivis on märksa pragmaatilisem kliendi käitumise põhjuseid paremini mõista või neid siis ka targemalt suunata, kui teda hukka mõista. Võimalik, et igasuguses kohustuslikus süsteemis peab sellele vähem mõtlema.

Finantsvabadus ei kuku taevast

Tulen finantsvabaduse juurde tagasi. Väljun siinkohal küll selle definitsioonist, kuid võimalus vabamalt oma rahaasju ajada on meil enamusel siiski läbi oskuste, mida me tööturul töötajana suudame teistele pakkuda. Ellujäämise kontekstis on just see endiselt kõige kindlam investeering, kui võtta aluseks keskmine.

Hea kolleeg ühest soojemapoolsema riigi järelevalvest märkis, et neil on inimesed pisut laisaks muutunud. Elavad „finantsvabalt“ ja hästi ära ka turistidele suvilakorteri rentimisest. Võib-olla me ei peakski liiga palju nurisema, et õues on parajalt külm. Nendes tingimustes suuremat efektiivsust otsiv mõtteviis võib vastupidi anda hea pinnase uute äriideede leidmiseks, see toob omakorda riigile väärtuslikke töökohtasid.

Investeerimine pakub täiendavaid võimalusi, aga selle kõrval sama palju ka riske. Kuid pole sugugi võimatu, et sellega võib saavutada ka finantsvabaduse.

Andre Nõmm, Finantsinspektsiooni juhatuse liige